

به نام خدا

بررسی بازار تولید و تجارت فرآورده‌های دامی

فهرست مطالب

۱.....	چکیده.....
۲.....	مقدمه.....
۴.....	وضعیت تولید فرآورده‌های دامی (با تأکید بر هزینه‌های آن) در کشور.....
۱۲.....	بررسی میزان واردات و صادرات (۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ در مقایسه با ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷).....
۱۴.....	بررسی تراز تجاری (بر پایه گوشت و شیر).....
۱۶.....	بررسی بازارهای هدف در صادرات و واردات گوشت و فرآورده‌های لبنی.....
۱۷.....	بررسی اهمیت بازار و چگونگی اعطای امتیاز تجاری بین کشورها.....
۱۸.....	نتیجه‌گیری.....
۲۴.....	منابع و مآخذ.....

بررسی بازار تولید و تجارت فرآورده‌های دامی

چکیده

بررسی‌ها نشان می‌دهد که وسعت و سرعت واردات محصولات کشاورزی در سال‌های اخیر بیشتر شده و سیاست‌های مقطعی مانند تنظیم بازار بر ارزش‌هایی چون دغدغه امنیت غذایی و خودکفایی، رجحان یافته است. کاهش تعرفه‌ها به بهانه کنترل قیمت‌ها موجب سلب توانایی تولیدکنندگان برای تصمیم‌سازی و سرمایه‌گذاری و نیز سبب از دست دادن فرصت‌های شغلی شده و ساختارهای تولید را به خطر انداخته است. دنبال کردن منافع مصرف‌کنندگان و اعمال فشار برای ثبات قیمت‌ها از طریق واردات بدون توجه به ساختار و هزینه تولید نه تنها در بلندمدت به کارایی اقتصادی منجر نمی‌شود، بلکه موجب تخصیص منابع عظیمی برای واردات و رکود و کساد تولید داخلی می‌شود. مطالعات نشان می‌دهد کشورهایی که فقط درهای خود را برای واردات باز می‌کنند لزوماً از تمامی مواهب تجارت بهره‌مند نمی‌شوند و اگر واردات باعث رشد تولید داخلی شود این رشد نمی‌تواند پایدار بماند و حتی در صورت پایداری رشد نمی‌تواند وضعیت عمومی جامعه را بهبود بخشد. تجربه روسیه بعد از فروپاشی و واردات بی‌رویه محصولات در این کشور نشان می‌دهد که از این سیاست تنها بخشی از اقشار تازه به دوران رسیده نفع برده‌اند. (حیدری و دیگران، ۱۳۸۷). یکی از سیاست‌های راهبردی در بخش کشاورزی در برنامه‌های گذشته نیل به خودکفایی در محصولات استراتژیک بوده، اما سیاست‌های تجاری سال‌های اخیر

در تقابل با این راهبرد قرار گرفته است و تلاش‌های انجام شده برای تحقق این هدف را بی‌نتیجه کرده است. ضمن اینکه سیاست‌های مربوط تنظیم بازار، خرید تضمینی و تجارت عمدتاً ناهمگون و در تقابل همدیگر قرار گرفته و موجب تحمیل هزینه‌های سنگین بر دولت شده است. اثر واردات (محصول جو در سال ۱۳۸۸) را می‌توان به‌عنوان بخشی از ناکامی‌های نظام تجاری و تعرفه‌ای و عدم تأمین منافع ملی توصیف کرد. کارکرد نامطلوب این سیاست دیر یا زود بر محصولات دیگری سایه می‌افکند. با وجود مشکلات فوق هم‌اکنون تقاضا برای کند کردن روند واردات شکل گرفته است که انتظار می‌رود به سرانجام مقصود نائل شود.

مقدمه

با نگاهی به تجربه ۲۰ سال برنامه‌ریزی، به شواهد بسیار امیدوارکننده‌ای از توسعه و ظرفیت‌های بالقوه تولید در بخش دام برمی‌خوریم. نیل به خودکفایی در تولید محصولات پروتئینی و لبنی و امکان تأمین حدود ۹۳ درصد از محصولات و نهاده‌های مصرفی در زیربخش دام در داخل کشور، از جمله دستاوردهای این بخش است. اما در سال‌های اخیر علاوه بر شرایط اقلیمی برخی از سیاست‌های تجاری این دستاوردها را مورد تهدید جدی قرار داده و روند وابستگی به محصولات دامی رو به تزاید گذاشته است. زیربخش دام در سال‌های اخیر به جهت استمرار خشکسالی‌های متوالی و سیاست‌های نامناسب تجاری و افزایش بی‌رویه قیمت نهاده‌ها شرایط سختی را تجربه کرده و سطح عمومی درآمد تولیدکنندگان، اشتغال، انگیزه‌های سرمایه‌گذاری و واردات تحت تأثیر این پدیده قرار گرفته است. اکنون بعد از گذر از شرایط سخت

خشکسالی و تغییر شرایط حاکم بر بازارهای جهانی، کورسوی امیدی برای بخش تولید فراهم و با کاهش قیمت نهاده‌ها و افزایش نسبی قیمت دام در بازار داخلی انگیزه‌ها و محرک‌های اقتصادی برای رونق تولید در این بخش مهیا شده است و انتظار می‌رود شرایط تولید در زیربخش دام حداقل در سال آینده به شرایط عادی برگشته و تعادل بین عرضه و تقاضا برقرار شود. اما فارغ از مسائل مربوط به بخش تولید در ماه‌های اخیر پدیده و محرک ضدتولیدی جدیدی در سایه واردات بی‌رویه محصولات لبنی و فرآورده‌های گوشتی، بخش صنعت و تولید را دچار تهدید کرده است. انتظار می‌رفت وزارت جهاد کشاورزی به‌عنوان نماینده بخش تولید سه کارکرد اساسی: کارآمدی به نمایندگی از بخش تولید، ایجاد هماهنگی در سیاست‌ها با سایر بخش‌ها و همسو کردن انگیزه‌های سیاستگذاران با منافع تولیدکنندگان را مورد توجه قرار دهد که این کارکردها در سال‌های اخیر از تأثیرگذاری مناسب برخوردار نبوده است. استفاده از محرک‌های ضدتولید (مانند استمرار و نهادینه شدن واردات انواع محصولات لبنی در سال جاری) شاهی بر ناکارآمدی این کارکردهاست. سرکوب قیمت‌های داخلی از طریق واردات هیچ‌گاه به کاهش هزینه‌های تولید داخلی نیانجامیده، بلکه به زیرساختارهای تولید آسیب جدی وارد کرده است. براساس مطالعات سازمان خواروبار کشاورزی (FAO) کشورهایی که تلاش کرده‌اند بازار داخلی خود را از طریق واردات تنظیم کنند نه تنها توفیقی در این راه کسب نکرده‌اند، بلکه در بلندمدت، وارث یک بخش اقتصادی ورشکسته و توسعه‌نیافته شده‌اند.

این بررسی بر تحلیل آمارهای گمرک جمهوری اسلامی و وزارت جهاد کشاورزی مبتنی بوده و در صدد است که به تأثیر واردات بر تولید و بازار فرآورده‌های دامی در داخل کشور بپردازد.

وضعیت تولید فرآورده‌های دامی (با تأکید بر هزینه‌های آن) در کشور

۱. براساس آمارهای اعلامی ازسوی معاونت دام وزارت جهاد کشاورزی در سال ۱۳۸۶، مقدار شیر تولید شده در کشور با ۵۷۱ هزار تن افزایش نسبت به سال ۱۳۸۵ از ۷۷۴۱ هزار تن به ۸۳۱۲ هزار تن رسیده بود که در سال ۱۳۸۷ به ۷۷۱۳ هزار تن تنزل یافت که کاهشی حدود ۵۹۹ هزار تن را نشان می‌دهد. میزان تولید شیر برای سال ۱۳۸۸ نیز ازسوی معاونت امور دام وزارت جهاد کشاورزی ۷۷۴۱ هزار تن، یعنی معادل سال ۱۳۸۵ پیش‌بینی شده است.

براساس آمار یاد شده همچنین در سال ۱۳۸۶، مقدار گوشت قرمز تولید شده در کشور با ۳۷ هزار تن افزایش نسبت به سال ۱۳۸۵ از ۸۲۹ هزار تن به ۸۶۶ هزار تن رسیده بود که در سال ۱۳۸۷ به ۸۲۹ هزار تن کاهش یافت که حدود ۳۷ هزار تنی کمتر از سال قبل بود. میزان تولید گوشت برای سال ۱۳۸۸ نیز ازسوی معاونت امور دام وزارت جهاد کشاورزی ۸۲۹ هزار تن، یعنی معادل سال ۱۳۸۵ و سال ۱۳۸۷ پیش‌بینی شده است.

۲. مشکل اصلی در روند تولید فرآورده‌های دامی در سال ۱۳۸۷ افزایش قیمت خوراک دام متأثر از افزایش قیمت جهانی خوراک دام بوده است. قیمت جو به‌عنوان علوفه پایه در بخش دامداری محسوب می‌شود و نوسان قیمت این محصول سایر اقلام علوفه‌ای را متأثر می‌کند همچنین نسبت قیمت دام زنده به قیمت جو به‌عنوان یکی از شاخص‌های سودآوری و یا عدم سودآوری در بخش محسوب می‌شود که متوسط این نسبت در دو دهه اخیر معادل ۱۱/۲ بوده است، یعنی به‌ازای فروش هر کیلوگرم

دام زنده (گوسفند) دامدار می‌تواند ۱۱/۲ کیلوگرم جو خریداری کند با توجه به کاهش تولید جو و عدم واردات به موقع آن در سال‌های ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ به جهت افزایش شدید قیمت‌های جهانی محصول، قیمت اقلام علوفه‌ای به شدت افزایش یافته و نسبت قیمت دام زنده (گوسفند) به علوفه (جو) ماه‌های مرداد و شهریور ۱۳۸۷ به کمترین میزان در دو دهه اخیر یعنی به ۷/۳ رسید. افزایش قیمت علوفه دامداران را ناگزیر به عرضه دام‌های مولد به بازار کرد و بخش وسیعی از دام‌های مولد در چرخه کشتار قرار گرفتند. اگر چه در نیمه دوم سال ۱۳۸۷ با واردات و توزیع جو قیمت آن کاهش یافت و نسبت قیمت دام زنده به جو به ۹/۳ رسید، اما تا آن زمان بخش وسیعی از دام‌های مولد از چرخه تولید حذف شده و جمعیت دام مولد کاهش چشمگیری یافته بود. بررسی‌های به عمل آمده نشان می‌دهد که آثار و نتایج هرگونه سیاستگذاری در بخش دام حداکثر بعد از یک سال در بخش نمود عینی یافته و نتایج آن بیش از یک‌سال بخش را متأثر می‌کند. لذا با توجه به روند عرضه دام‌های مولد به بازار (کشتار) و کاهش جمعیت نسبی دام علی‌الخصوص دام سبک، افزایش قیمت‌ها برای سال ۱۳۸۸ قابل پیش‌بینی بود و به نظر می‌رسد روند رو به رشد قیمت دام تا سال ۱۳۸۹ استمرار یابد.

۳. اگرچه کاهش قیمت علوفه به مدد واردات و افزایش نسبی محصولات دامی منجر به اقتصادی شدن فعالیت‌های دامداری در سال جاری گشته و انگیزه‌های مناسبی را برای دامداران فراهم کرده تا بخشی از دام‌های حذف شده از چرخه تولید را مجدداً جایگزین کنند، اما به نظر می‌رسد سیاست‌های اعمال شده در بخش تجارت و روند تنظیم بازار نهاده‌های محصولات دامی همسو و هماهنگ با این پدیده شکل نمی‌گیرد. به عنوان مثال

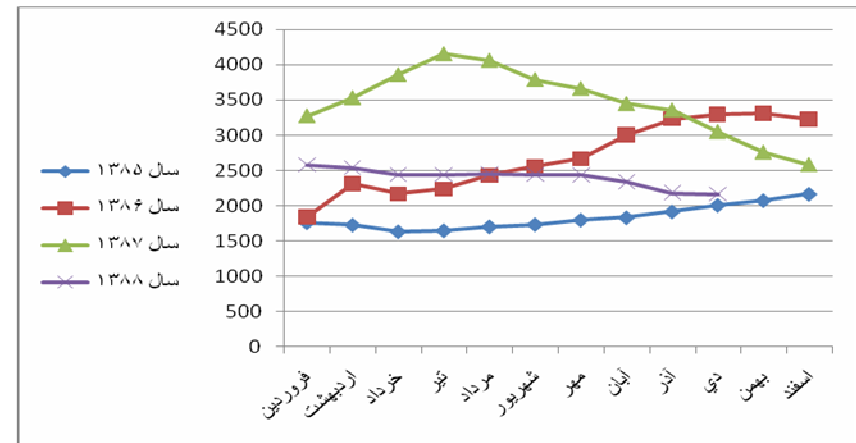
قیمت تضمینی هر کیلوگرم جو در سال ۱۳۸۷ به‌ازای هر کیلوگرم ۲۷۶۰ ریال تعیین شده بود که با واردات بی‌رویه این محصول قیمت‌های داخلی به حدود ۲۰۰۰ ریال کاهش یافت و دولت ناگزیر به مداخله در بازار و خرید حدود ۱۱۰۰ هزار تن جو از کشاورزان شد. و در حال حاضر نیز قیمت جو در بازار حدود ۲۲ درصد کمتر از قیمت‌های تضمینی است و طبیعتاً این روند بر تخصیص منابع برای کشت جو تأثیر نامطلوب گذاشته و در سال آتی احتمالاً با کاهش تولید جو مواجه خواهیم بود که این فرآیند به افزایش واردات و یا به افزایش قیمت‌های داخلی علوفه منجر خواهد شد و شوک حاصل از این رویداد مجدداً بخش تولید را با معضل مواجه و یا حداقل برنامه‌ریزی برای تولید و واردات جو را دچار اختلال خواهد کرد.

۴. تشدید مشکل درخصوص جو، به علت بروز خشکسالی سال ۱۳۸۷ و کاهش تولید بود. پیش‌بینی نادرست از تولید امکان برنامه‌ریزی صحیح را از بین برد. نحوه واردات جو نشان می‌دهد که در هشت‌ماهه سال ۱۳۸۷ مقدار ۶۰۳ هزار تن جو یعنی ۴۵ درصد از کل واردات جو در سال مذکور و مقدار ۱۷ هزار تن گندم دامی به‌عنوان کالای جانشین جو در سال مذکور وارد کشور شده است و قسمت اعظم واردات در اواخر سال صورت گرفت، لذا به واسطه عرضه کم جو در بازار، برخلاف تصور، قیمت جو در زمان برداشت محصول در تیرماه سال ۱۳۸۷ به اوج رسیده و میانگین قیمت جو در تیرماه به هر کیلوگرم ۴۱۵۹ ریال رسید. به‌عنوان مثال، قیمت جو عمده‌فروشی، در تابستان سال ۱۳۸۷ به‌طور میانگین ۴۰۰۵ ریال و در تابستان سال ۱۳۸۶ به‌طور میانگین ۲۴۰۷ ریال بوده است. به‌عبارت دیگر دامداران در تابستان سال ۱۳۸۷ با ۶۶/۴ درصد افزایش قیمت نسبت به سال ۱۳۸۶ روبرو بوده‌اند. درحالی‌که

قیمت هر کیلو دام گوسفند زنده در دوره فوق فقط ۱۷/۶ درصد رشد داشته است در چنین شرایطی هزینه تولید فرآورده‌های دامی تولید داخل به شدت افزایش یافته و تولید غیراقتصادی شده است.

روند قیمت ماهیانه جو طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۸ (ریال کیلوگرم)

مأخذ: شرکت پشتیبانی امور دام وزارت جهاد کشاورزی.

۵. دولت برای سال زراعی ۱۳۸۷-۱۳۸۸، قیمت خرید تضمینی جو را از ۱۶۵ تومان در سال ۱۳۸۷ به ۲۷۰ تومان در سال ۱۳۸۸ افزایش داد و برای مواجه نشدن با مشکل احتمالی کمبود خوراک دام در داخل کشور و تأثیر منفی آن بر تولید گوشت و فرآورده‌های دامی، ثبت سفارش و واردات جو در سال ۱۳۸۸ افزایش یافت و در هشت‌ماهه اول سال ۱۳۸۸ واردات جو ۲۳۸ هزار تن معادل ۳۹/۵ درصد نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۸۷ بیشتر شده است و با کاهش قیمت‌های جهانی جو قیمت جو

وارداتی در گمرک جمهوری اسلامی از ۳۲۶ تومان در سال ۱۳۸۷ به ۱۶۵ تومان در سال ۱۳۸۸ رسید همچنین در سال ۱۳۸۸ میزان عرضه جو تولید داخل به‌حدی بالا بوده که حدود ۱/۱ میلیون تن از آن در قالب خرید تضمینی ازسوی دولت خریداری و در عمل با قیمت کمتر به بازار ارائه می‌شود. به‌گونه‌ای که در سال ۱۳۸۸ قیمت جو در حدود ۱۹۰۰ ریال به‌وفور در بازار قابل دسترس است.

۶. از نیمه دوم سال ۱۳۸۶ قیمت محصولات کشاورزی و از جمله خوراک دام به‌شدت افزایش یافت که به‌واسطه عرضه خریدهای داخلی و عمدتاً خارجی ذخیره شده با تأخیر زمانی چند ماهه و از اواخر سال ۱۳۸۶ آثار افزایش قیمت‌های جهانی در داخل کشور نمایان شد. این وضعیت تا اواخر سال ۱۳۸۷ ادامه داشت و سپس با کاهش شدید قیمت‌ها (تا حد کاهش حدود ۵۰ درصد قیمت‌ها) در سال ۱۳۸۸ مواجه هستیم.

واحدهای صنعتی دامپروری و تولید فرآورده‌های دامی به‌واسطه گران شدن قیمت فرآورده‌های لبنی هر چند با مشکل و توأم با خسارت از این مرحله عبور کردند و در صورت کنترل واردات، اکنون با کاهش قیمت‌های خوراک دام و بالا ماندن قیمت فرآورده‌های دامی می‌توانند در شرایط مناسب و جبران خسارت قرار گیرند.

۷. دامداران روستایی و عشایری که نیمه اول سال ۱۳۸۷ را متکی بر علوفه مراتع و سایر منابع غذایی دام در دسترس با مشکل سپری کرده بودند در نیمه دوم سال از ناحیه گران شدن خوراک دام و به‌ویژه قیمت جو دچار بیشترین خسارت شدند و اغلب از تأمین خوراک دام‌هایشان درمانده شده (دامداران در ابتدای فصل پاییز اقدام به خرید علوفه و خوراک دام مورد نیاز فصل سرد می‌کنند) و لذا اغلب بخش قابل توجهی از دام‌هایشان را راهی کشتار کردند.

در چکیده نتایج آمارگیری از دامداری‌های کشور در سال ۱۳۸۷ منتشر شده مرکز آمار ایران نیز می‌توان تأثیر خشکسالی بر کاهش تعداد دام و افزایش کشتار دام را مشاهده کرد. نتایج این آمارگیری، کمبود علوفه را در افزایش تعداد گاو و گوساله کشتار شده (به‌ویژه گاو بومی) در سال ۱۳۸۷ نسبت به سال‌های گذشته مؤثر اعلام کرده است. لازم به‌ذکر است که علاوه‌بر کمبود علوفه در مراتع، مشکل اصلی دامداران در پرورش و نگهداری دام‌هایشان، دسترسی به علوفه (متأثر از گرانی خوراک دام در سال ۱۳۸۷) بوده است.

۸. در سال ۱۳۸۷، دسترسی فیزیکی به خوراک دام دچار مشکل نشده بود، اما دسترسی اقتصادی به خوراک دام دچار مشکل بود و قیمت خوراک دام داخل کشور تحت تأثیر افزایش قیمت‌های بین‌المللی، افزایش شدید یافت و دامداران از تأمین جو به قیمت کیلویی حدود ۴۰۰ تومان عاجز ماندند و لذا عرضه گوشت و حتی کشتار دام‌های مولد نیز به شکلی گسترده صورت گرفت و به همین علت قیمت گوشت افزایش شدید نداشت.

۹. با افزایش هزینه تولید فرآورده‌های دامی، دولت اجازه افزایش قیمت فرآورده‌های دامی را صادر کرد. براساس آمار اعلامی ازسوی شرکت پشتیبانی امور دام وزارت جهاد کشاورزی، قیمت شیر که به‌طور میانگین در سال ۱۳۸۵، به میزان ۲۹۰۳ ریال بود و در سال ۱۳۸۶ به ۳۴۹۷ ریال رسیده بود با افزایشی شدید در سال ۱۳۸۷ به ۴۵۲۷ ریال رسید.

۱۰. بررسی‌ها نشان می‌دهد که نرخ تعرفه لبنیات و شیر خشک در سال‌های اخیر کاهش شدید داشته است و نرخ تعرفه شیر خشک ۴ درصد شده است در چنین

شرایطی میزان واردات شیر خشک از ۳ هزار تن به ارزش ۸/۳ میلیون دلار در سال ۱۳۸۳ به ۸ هزار تن و به ارزش ۴۷ میلیون دلار در سال ۱۳۸۷ رسیده است در عین حال صادرات شیر خشک که در سال ۱۳۸۳ وجود نداشت، در سال ۱۳۸۷ به حدود ۴ هزار تن و به ارزش ۱۵ میلیون دلار رسیده است و به‌واسطه، وجود و اعمال استانداردهای لازم، امکان واردات شیر خشک‌های با کیفیت نازل از طریق مبادی قانونی کشور (گمرکات) وجود ندارد و با وجود افزایش واردات شیر خشک به کشور از راه گمرک در سال ۱۳۸۷، مقدار آن به‌حدی نیست که تأثیر شدید بر بازار کشور گذاشته باشد. با توجه به اینکه علیرغم کاهش حدود ۶۰۰ هزار تنی تولید شیر در سال ۱۳۸۷ نسبت به سال ۱۳۸۶ کاهش شدید میزان عرضه لبنیات در بازار مشاهده نشده است را بتوان ناشی از واردات غیرقانونی لبنیات و به‌ویژه شیر خشک تلقی کرد. اما اثبات چنین مدعایی بسیار سخت خواهد بود، زیرا درخصوص شیر خشک‌های با کیفیت پایین که اغلب بسیار ارزان هستند و به‌طور غیرقانونی (قاچاق) وارد کشور می‌شوند آمار درستی در دسترس نیست و همه نوع ادعا و آماری مطرح می‌شود

۱۱. در شرایطی که با وجود نرخ تورم بالا، هزینه‌های تولید هرساله افزایش می‌یابد و رشد پایین افزایش نرخ ارز (در مقایسه با نرخ تورم در کشور، نرخ ارز با رشد کم خود، در عمل تثبیت شده است) واردات هرساله ارزان‌تر صورت می‌گیرد این دو وضعیت به همراه سیاست‌های بازرگانی مانند کاهش نرخ تعرفه در نقش کمک به واردات و ضربه‌زننده به تولید داخلی ظاهر می‌شوند.

۱۲. شاید اگر اصرار بر پیش‌بینی‌های نادرست صورت نمی‌گرفت امکان برنامه‌ریزی صحیح‌تر فراهم می‌شد. اگر تأثیر یخبندان و سرمای سخت زمستان ۱۳۸۶ و کاهش

بارندگی در پاییز و زمستان ۱۳۸۶ بر تولید غلات و به‌ویژه غلات دیم در نظر گرفته می‌شد با واردات به‌موقع از بروز خسارت به کشور به‌واسطه خرید در شرایط گران‌تر و بروز بحران عرضه در فصل پاییز سال ۱۳۸۷ به‌شدت کاسته می‌شد.

۱۳. با عنایت به وابستگی شدید دام سبک به مراتع به‌نظر می‌رسد تأثیر نامطلوب خشکسالی‌های سال‌های اخیر در بخش‌های عشایر و دامداری‌های روستایی چشمگیرتر بوده ضمن اینکه با بهبود وضعیت نسبی تولید و اقتصادی‌تر شدن فعالیت‌های دامی در سال جاری روند سودآوری و افزایش قیمت دام سبک نسبت به دام سنگین نیز قابل ملاحظه می‌باشد به‌طوری که میانگین رشد قیمت دام سنگین در ۱۰ ماه سال جاری نسبت ۱۰ ماه سال ۱۳۸۷ حدود ۱۷ درصد و برای دام سبک حدود ۳۹ درصد بوده است.

نسبت قیمت گوسفند زنده به گاو زنده

دوره	نسبت قیمت دام سبک به دام سنگین
میانگین دوره (۱۳۷۱-۱۳۸۸)	۱/۱۲
کمترین نسبت، سال ۱۳۷۸	۰/۹۷
بیشترین نسبت، سال ۱۳۸۸	۱/۳۶

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

بررسی میزان واردات و صادرات (۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ در مقایسه با ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷)

واردات دام زنده در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ در مقایسه با ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ با بیش از ۲/۵ برابر افزایش از ۳۷۰۲ تن به ۹۵۴۵ تن رسیده است و واردات گوشت قرمز به‌غیر از دام زنده در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ در مقایسه با ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ با بیش از ۱۱ برابر افزایش از ۶۳۲۹ تن به ۷۰۱۱۸ تن رسیده است با توجه به اینکه در سال ۱۳۸۷، ۸۲۹ هزار تن گوشت در کشور تولید شده است واردات حدود ۶ هزار تنی ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ با عنایت به این ادعا که گوشت‌های وارداتی برای مصارف صنعتی (سوسیس، کالباس و...) وارد کشور می‌شود، موضوع عدم وابستگی کشور به گوشت وارداتی را محل شبهه قرار نمی‌داد. اما با پذیرش پیش‌بینی ۸۲۹ هزار تنی تولید گوشت در سال ۱۳۸۸ در کشور و واردات ۷۰ هزار تنی در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ (معادل ۸/۵ درصد کل پیش‌بینی تولید در سال ۱۳۸۸) ادعای خودکفایی در تولید گوشت محل ابهام است.

واردات شیر و خامه شیر به شکل پودر (موادی که با آب مخلوط شده و بیش از ده برابر وزن خود شیر تولید می‌کنند)، در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ در مقایسه با ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ با بیش از ۸/۲ برابر افزایش از ۱۶۰۱ تن به ۱۳۱۷۷ تن و واردات کره در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ در مقایسه با ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ با ۷۸ درصد افزایش از ۱۹۳۲۳ تن به ۳۴۳۴۸ تن رسیده است.

علاوه‌بر این موارد واردات دیگر محصولات لبنی نیز اغلب کم یا زیاد با افزایش

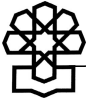

روبرو بوده است به گونه‌ای که مجموع واردات فرآورده‌های دامی در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ در مقایسه با ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ از نظر وزنی با بیش از ۳ برابر افزایش از ۳۶۵۳۹ تن به ۱۳۶۶۷۷ تن و از نظر ارزش به دلار نیز با بیش از ۲/۷۴ برابر افزایش از ۱۵۱۹۶۰ هزار دلار به ۴۶۲۷۶۰ هزار دلار رسیده است.

مهمترین صادرات کشور ما در فرآورده‌های دامی، صادرات دام زنده (گوسفند و بز) ماست، شیر و خامه است.

صادرات دام زنده در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ در مقایسه با ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ با ۳۶ درصد کاهش از ۴۰۷۹۰ تن به ۲۶۲۲۷ تن رسیده است. در این مدت صادرات شیر و خامه شیر به شکل پودر، با ۱۵ درصد کاهش از ۲۲۳۰ تن به ۱۸۹۹ تن و صادرات ماست در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ در مقایسه با ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ با ۶ درصد کاهش از ۵۱۰۶۵ تن به ۴۷۸۷۸ تن رسیده است. و مجموع صادرات فرآورده‌های دامی در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ در مقایسه با ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ از نظر وزنی با ۱۰ درصد کاهش از ۱۳۶۳۰۰ تن به ۱۲۲۷۴۱ تن و از نظر ارزش به دلار نیز با ۶ درصد کاهش از ۲۰۰۰۱۸ هزار دلار به ۱۸۷۸۸۸ هزار دلار رسیده است.

لذا تراز تجاری فرآورده‌های دامی در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ که از نظر وزنی ۹۹۷۶۱ تن و از نظر ارزش به دلار ۴۸۰۵۹ هزار دلار مثبت بود. در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ هم از نظر وزنی به میزان ۱۳۹۳۶ تن و هم از نظر ارزش به دلار به مقدار ۲۷۴۸۷۲ هزار دلار منفی شده است.

بررسی تراز تجاری (بر پایه گوشت و شیر)

در این بررسی علاوه بر بررسی وزنی و ارزش به دلار محصولات لبنی، تلاش شده است که با محاسبه بیلان براساس میزان شیر مصرفی و یا در نظر گرفتن ضریب تبدیل گوشت در دام زنده، اطلاعات واقعی‌تر از تجارت خارجی این محصولات دست یابد.

زیرا بررسی وزنی صادرات و واردات گوشت و فرآورده‌های دامی، به خوبی واقعیت‌های صادرات و واردات را بیان نمی‌کند، زیرا در صادرات ماست، هم وزن آن، شیر مصرف می‌شود، اما واردات و یا صادرات شیر و خامه شیر به شکل پودر، مانند صادرات یا واردات بیش از ده برابر وزن آن شیر است. ضریب تبدیل گوشت در دام سبک (گوسفند و بز) حدود ۵۰ درصد است و به خوبی میزان گوشت صادراتی یا وارداتی را بیان نمی‌کند و چون شیر پایه تولید فرآورده‌های لبنی می‌باشد تلاش شده است تا حدودی بیلان صادرات و واردات را به واحد شیر تبدیل و بیان شود که این مقدار واردات و یا صادرات معادل چه مقدار شیر است و درخصوص گوشت نیز با اعمال ضریب تبدیل دام زنده به گوشت معادل‌سازی مورد نیاز صورت گیرد.

با توجه به ضرایب تبدیل ذیل محاسبه بیلان صورت گرفته است (البته صنایع، اغلب ۱۰-۱۵ درصد، میزان شیر مصرفی مورد نیاز برای تولید فرآورده‌های لبنی را بالاتر از مقادیر ذیل اعلام می‌کنند): ضریب تبدیل دام زنده به گوشت درخصوص گوسفند و بز ۵۰ درصد و گاو ۵۲ درصد، ضریب تبدیل شیر به شیر خشک به طور میانگین ده به یک، ضریب تبدیل شیر به پنیر به طور میانگین ۶ به یک (این ضریب با توجه به نوع شیر و نوع پنیر تولیدی متفاوت است)، از ۱۵ درصد وزن شیر، خامه و

از ۴ درصد وزن شیر کره استحصال می‌شود. ضمناً در استحصال کره از شیر، ۴ درصد آن کره و الباقی محصول، به صورت ماست بدون چربی (و یا با چربی کم)، دوغ، کشک و سایر فرآورده‌ها قابل استفاده است. براساس ضرایب و توضیحات فوق‌الذکر، و با توجه به دقت اطلاعات واصله از گمرک جمهوری اسلامی (به‌عنوان مثال در این اطلاعات شیر و خامه شیر با هم ذکر شده است و... که تفکیک موارد از هم را مشکل می‌کند) بیلان محاسبه شده است. و براساس آن میزان گوشت صادراتی در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ در مقایسه با ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ به‌طور میانگین با ۳۶ درصد کاهش از حدود ۲۰۵۰۰ تن به ۱۳۲۰۰ تن رسیده است و میزان گوشت وارداتی در همین مدت با حدود ۱۰ برابر افزایش از حدود ۷۷۰۰ تن به ۷۶ هزار تن رسیده است و تراز تجاری گوشت از نظر وزنی از ۱۲۸۰۰ تن در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ به ۶۸۳۰۰- در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ رسیده است.

میزان شیر به‌کار رفته در فرآورده‌های صادراتی در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ در مقایسه با ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ به‌طور میانگین با حدود ۱۰ درصد کاهش از ۱۶۵ هزار تن به ۱۴۹ هزار تن رسیده است و میزان شیر به‌کار رفته در فرآورده‌های وارداتی در همین مدت با بیش از ۴/۹ برابر افزایش از ۳۹ هزار تن به ۱۹۰ هزار تن رسیده است و تراز تجاری لبنیات برحسب شیر از نظر وزنی در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ از ۱۲۶ هزار تن به ۴۱- هزار تن در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ رسیده است.

بررسی بازارهای هدف در صادرات و واردات گوشت و فرآورده‌های لبنی

بررسی بازارها نشان می‌دهد که کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس، همواره مقاصد صادرات دام زنده کشور ما (که تقریباً به گوسفند و بز محدود است) بوده‌اند و در دو سال اخیر نیز تغییری در این بازار صادراتی مشاهده نمی‌شود. در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ فقط ارمنستان صادرکننده دام زنده از نوع گوسفند به ایران بوده است در سال ۱۳۸۸ قرقیزستان نیز به ارمنستان به‌عنوان صادرکننده گوسفند به ایران افزوده شده است و صادرات گاو زنده از کشورهای پاکستان و افغانستان به ایران به‌شدت افزایش یافته است.

در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۷ گوشت وارداتی به کشور از مبدأ امارات متحده عربی (۸۸ درصد) و پرتغال بوده است که در ۹ ماهه اول سال ۱۳۸۸ علاوه بر امارات متحده عربی کشورهای برزیل، بلژیک، هلند، ایرلند و هند نیز به جمع صادرکنندگان گوشت به کشور افزوده شده‌اند که برزیل با بیش از ۴۵ هزار تن (حدود ۶۵ درصد) صادرات گوشت، مهمترین صادرکننده این فرآورده دامی به ایران بوده است. اگر در نظر داشته باشیم که خوراک دام حدود ۶۵ درصد هزینه‌های پرورش دام را تشکیل می‌دهد و حدود ۹۰ درصد پرورش دام در برزیل منکی بر علوفه مراتع و تقریباً بدون هزینه است در این صورت تصرف بازار کشور ما از سوی گوشت‌های ارزان قیمت برزیلی از طریق کاهش شدید تعرفه بر واردات گوشت در چند سال اخیر کاری آسان و امتیازی ارزشمند برای این کشور بوده است.

اکنون عراق، مهمترین بازار صادراتی لبنیات کشور ماست و در اغلب

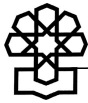

فرآورده‌های دامی، مانند شیر و خامه شیر تغلیظ نشده یا به شکل پودر، ماست، دوغ، کره و پنیر ۸۰-۹۰ درصد و برخی از این فرآورده‌ها حتی بیش از ۹۰ درصد از صادرات آنها به عراق صورت می‌گیرد.

بررسی اهمیت بازار و چگونگی اعطای امتیاز تجاری بین کشورها

بازار و امتیازهای تجاری به‌حدی اهمیت دارد که برای اجازه ورود کواکولا به بازار چین، این کشور امتیازهای جالبی را در مذاکرات درخواست و آن را پیش‌شرط اعطای امتیاز بازار قرار داد. سرمایه‌گذاری و ایجاد کارخانه برای تولید در داخل محصولات آن، به‌کارگیری کارگران و مهندسان چینی (به‌کارگیری خارجی‌ان، صرفاً در بخش‌های مدیریتی محدود است)، احداث بزرگراه در برخی مناطق و ... از جمله این شروط است. اتحادیه اروپا برای اعطای امتیاز ورود لبنیات تولیدی کشور ترکیه به اتحادیه اروپا، پس از وقفه‌ای قابل ملاحظه و اعزام کارشناسان این اتحادیه و بررسی کلیه مراحل تولید لبنیات در این کشور، سرانجام با تأیید پیشرفت‌های این کشور در تولید لبنیات، ایراداتی در مراحل تولید لبنیات این کشور گرفت و مثلاً، نحوه حرارت دادن شیر را کاملاً مطابق استانداردهای اتحادیه اروپا تشخیص نداده یا با تأیید پیشرفت‌های بهداشتی در زمینه فرآوری لبنیات، عدم قابلیت ردیابی فرآورده تولیدی تا مزرعه را از اشکالات تولید ذکر کرده، لذا ترکیه برای برخورداری از امتیازات بازار اروپا و ورود به بازار لبنیات ترکیه باید سال‌های دیگری در انتظار باشد. این درحالی است که ورود محصولات لبنی ترکیه در بازارهای ایران به‌راحتی انجام می‌گیرد.

اشکالاتی که کشورهای توسعه‌یافته برای حفظ بازار و حمایت از تولید داخلی

خود یا اعمال فشارهای سیاسی، از بعد مقررات بهداشت نباتی و ... بر کالاهای صادراتی کشورهای در حال توسعه می‌گیرند (موضوع افلاتوکسین درسته تولید ایران و ...).

موارد مذکور و موارد متعدد دیگر بیانگر آن است که اعطای امتیازات تجاری و بازار به کشورهای دیگر چقدر سخت است. اما در ماه‌های اخیر و در پی استمرار بی‌رویه محصولات کشاورزی واردات محصولات لبنی با انواع طعم‌ها و افزودن‌های گوناگون با علائم تجاری مختلف از جمله Danette، peinar و woerle از کشورهایمانند ترکیه و اتریش در بازار داخلی شکل گرفته و با انجام فعالیت‌های بازاریابی و تبلیغاتی حتی در صداوسیما، سهم فرآورده‌های لبنی وارداتی در بازار مصرف رو به گسترش بوده و به‌تدریج جایگزین محصولات داخلی در سفره خانوارها می‌شود. این درحالی است که محصولات لبنی ترکیه‌ای برای ورود به بازارهای اروپایی با محدودیت‌های شدید بهداشتی مواجه است.

اگرچه حجم و میزان واردات و مراکز توزیع این فرآورده‌ها هنوز محدود است، اما استمرار روند موجود و گسترش بازار آن و تسری آن به سایر محصولات دامی نگران‌کننده است.

نتیجه‌گیری

۱. تنظیم بازار کنونی و به‌ویژه از طریق واردات گسترده، سیاست درستی تلقی نمی‌شود و این افزایش واردات متأثر از قانون برنامه چهارم نیست، زیرا قانون برنامه چهارم و حتی قانون تجارت مصوب در چند سال قبل از آن موانع غیرفنی و

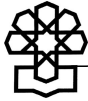

غیرتعرفه‌ای را منع کرده است و مانعی در زمینه تعیین تعرفه برای حمایت از تولید داخلی محسوب نمی‌شود.

۲. بررسی‌ها نشان می‌دهد که شرایط حاکم بر بازار گوشت قرمز و لبنیات و افزایش نسبی قیمت این محصولات در سال اخیر در نتیجه بی‌توجهی سیاستگذاران بر وضعیت بحرانی بخش تولید (در شرایط بحرانی خشکسالی و کمیابی عوامل تولید) بوده است در آن شرایط سیاستگذار با کاهش شدید تعرفه‌های وارداتی روند واردات شیر خشک و فرآورده‌های دامی را تشدید و عرصه را بر تولید تنگ کرده به‌گونه‌ای که بخش زیادی از دام‌های مولد کشور در سال ۱۳۸۷ روانه کشتارگاه‌ها شده و جمعیت دامی مولد (خصوصاً دام سبک) رو به کاهش نهاد. طبیعتاً با کاهش جمعیت دام مولد در سال ۱۳۸۷ روند عرضه دام زنده با وقفه یک سال در سال ۱۳۸۸ نمود عینی پیدا کرد و کاهش عرضه دام منجر به افزایش نسبی قیمت گوشت که این امر توسط کارشناسان از سال گذشته قابل پیش‌بینی بوده.

با این وصف شرایط حاکم بر بازار نهاده‌ها و محصولات دامی شرایط مطلوبی را برای تولیدکنندگان محصولات دامی در سال اخیر فراهم کرده و با اندکی توجه و ایجاد محرک‌های اقتصادی در بخش تولید فرآورده‌های دامی، امکان ایجاد تعادل بین عرضه و تقاضا در این بخش حداکثر تا سال آینده مهیا خواهد شد. اما شرایط حاکم بر بازار و تجارت کشور هنوز زمینه‌های لازم برای بهره‌برداری از ظرفیت‌های بالقوه را فراهم نساخته است.

۳. به نظر می‌رسد آمار کاهش تولید گوشت در سال ۱۳۸۷ که به واسطه خشکسالی و افزایش قیمت خوراک دام، میزان عرضه گوشت برای کشتار و صادرات دام زنده

افزایش داشته است صحیح نیست و برعکس افزایش واردات گوشت و دام زنده در سال ۱۳۸۸، بیانگر اشتباه بودن، پیش‌بینی تولید گوشت در سال ۱۳۸۸ معادل سال ۱۳۸۷ است. همین وضعیت با توجه به واردات شدید مواد لبنی و تغییر بیلان صادرات و واردات شیر، درخصوص پیش‌بینی تولید شیر نیز صادق است.

۴. در عرصه تجارت و واردات محصولات کشاورزی، یکپارچگی و تعامل بین اجزای بدنه سیاستگذاری وجود ندارد. به‌عنوان مثال در سال جاری، علیرغم پیش‌بینی وضعیت مناسب تولید، متأثر از بهبود شرایط آب و هوایی و افزایش سطح زیر کشت (به‌علت افزایش شدید قیمت تضمینی جو نسبت به قیمت تضمینی گندم)، در هشت‌ماهه اول سال ۱۳۸۸ با واردات ۸۴۱ هزار تن جو به کشور، تعادل بازار داخلی به هم خورده و جو تولیدی کشور ۲۵ تا ۳۰ درصد کمتر از قیمت‌های تضمینی در بازار معامله شده است. بدین ترتیب، دولت ناچار به مداخله در بازار و خرید محصول جو به قیمت‌های تضمین شده و حدود ۱۱۰۰ هزار تن جو داخلی را به قیمت‌های تضمینی خریداری و سپس با قیمت ارزان‌تر روانه بازار کرده که هزینه‌های تحمیلی به دولت، ناشی از اجرای این سیاست، بالغ بر ۱۱۰ میلیارد تومان برآورد می‌شود. تحمیل این هزینه بر دولت، تنها بخشی از نتایج سیاستگذاری‌های غلط متولیان بازار است. صرف منابع ارزی برای واردات جو و تأثیر بر الگوی کشت جو در سال زراعی ۱۳۸۸-۱۳۸۹ نیز از دیگر تبعات این‌گونه سیاستگذاری بوده است.

۵. محرک‌های قیمتی (افزایش نسبی قیمت دام و کاهش نهاده‌های تولید) می‌تواند نشانه‌هایی از بهبود شرایط تولید بوده و با افزایش درآمد و تولید در بخش، اشتغال از دست رفته در طی سال‌های بحران را بهبود بخشد، اما واردات رو به تزاید گوشت

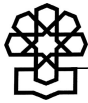

و فرآورده‌های دامی، تأثیر نامطلوبی بر این محرک دارد.

۶. در آستانه هدفمندسازی یارانه‌ها که آغازگر یک حرکت نویدبخش در تقویت و تسریع مسیرها و اقدامات توسعه‌گرایانه و بسترسازی عمومی برای رقابت در عرصه تولید است، بخش کشاورزی نیازمند محرک‌های جدیدی برای ارتقای رشد و توسعه خواهد بود در این شرایط بدون اعمال سیاست‌های تجاری مناسب، واردات محصولات کشاورزی (لبنی) تشدید خواهد شد. و این شرایط از یکسو منشأ پیچیده‌تر شدن مشکلات پیشین و از سوی دیگر موجب ظهور مشکلات و مسائل جدید در بخش تولید خواهد شد.

۷. عدم تناسب نظام تعرفه‌ای با ساختار تولید، بازار و همچنین ضعف در بهره‌گیری از ابزارهای تعرفه‌ای و موانع غیرتعرفه‌ای مجاز درخصوص کالاهای کشاورزی، از مهمترین علل ناکارآمدی سیاست‌های حمایتی در سال‌های اخیر بوده و نظام ناکارآمد توزیع و تنظیم بازار محصولات کشاورزی نیز بر شدت اثرات منفی و زیانبار آن افزوده است.

۸. رویه‌ها و قواعد حاکم بر تجارت بخش کشاورزی در سال‌های اخیر منشأ نگرانی‌ها و دل‌مشغولی‌های اصحاب تولید شده است بخش عظیمی از ظرفیت‌های تولیدی در بخش دام به جهت شرایط حاکم بر بازار بلااستفاده مانده است. رویدادهای حادث شده بر صنعت قند و شکر کشور شاهد این ادعاست، چرا که در سال‌های گذشته با سرکوب قیمت داخلی و اجرای سیاست‌های تجاری آمرانه برای کاهش هزینه‌های تولید داخلی قند و شکر و واردات بی‌رویه شکر نه تنها آرزوهای سیاستگذار برای کاهش قیمت‌ها و ارتقای صنعت شکر تحقق نیافت بلکه تولید داخلی به کمتر از

یکسوم کاهش و قیمت‌ها به سه برابر دو سال اخیر رسیده است. ادامه این نوع سیاست‌ها سایر محصولات کشاورزی را مورد تهدید جدی قرار داده است. امروزه این اتفاق نظر وجود دارد که کشوری که نتواند از ظرفیت‌های تولیدی خود به شکل اصولی بهره‌برداری کند نمی‌تواند مسائل توسعه ملی خود را پیش ببرد.

۹. محصولات فرآیندی به‌ویژه آن دسته از محصولات که مواد اولیه آنها در کشور تولید می‌شود که باید از حمایت‌های تعرفه‌ای بالا برخوردار باشند در اغلب موارد و به‌ویژه در چند سال اخیر با کاهش نرخ تعرفه روبرو بوده‌اند.

۱۰. در وضع نرخ تعرفه‌ها و به‌ویژه نرخ‌های چند سال اخیر برای فرآورده‌های دامی (همانند اغلب محصولات کشاورزی) به اصل مزیت نسبی، حساسیت و توان رقابت‌پذیری محصولات کم‌توجهی شده است. چنانچه وضعیت تعرفه‌ها خواهد بر مدار سال‌های گذشته و به‌ویژه چند سال اخیر صورت گیرد تولیدات داخلی با آسیب‌های جدی روبرو خواهند شد. لذا ضروری است که در سیاست‌های تجاری بازرگاری و حتی‌الامکان از واردات بی‌رویه محصولات لبنی جلوگیری به‌عمل آید.

۱۱. بخش عمده‌ای از افزایش نسبی قیمت محصولات پروتئینی (گوشت و لبنیات) در سال اخیر در سایه بی‌تدبیری‌ها و سیاست‌های نادرست تجاری و واردات بی‌رویه این محصولات در سال‌های گذشته شکل گرفته است و به‌نظر می‌رسد سیاستگذار برای فائق شدن بر این مشکل همچنان بر سیاست‌های نادرست تجاری اصرار می‌ورزد چرا که سیاستگذاران عرصه تجاری سعی دارند با وضع تعرفه سبک، واردات ارزان‌تر این کالاها را عملی کند و جنبه حمایتی تعرفه‌ها در عمل مغفول مانده است و به تأثیر میان‌مدت آن در تغییر الگوی کشت و تضعیف بخش کشاورزی و گسترش فقر در

جامعه کشاورزان و روستائیان بی‌توجهی می‌شود. و این موضوع ریشه در اقتصاد مبتنی بر فروش منابع طبیعی دارد که در آن متناسب با وضع درآمدهای نفتی، تعرفه‌ها افزایش یا کاهش می‌یابند و شاید دلیل اصلی وضع نرخ تعرفه پایین و تأثیرات آن (در شکل افزایش واردات و افزایش وابستگی به خارج از کشور و در مواردی کاهش تولید) را بتوان در نگاه تنها معطوف به جلب رضایت مصرف‌کنندگان جستجو کرد. این شرایط با همراهی سایر سیاست‌های اشتباه اتخاذ شده در عرصه تولید و تجارت فرآورده‌های دامی، موجب وارد شدن آسیب به صنعت دامپروری کشور است که در صورت تداوم این وضعیت، در چند سال آینده به ایجاد بحران در صنعت دامپروری کشور منجر خواهد شد.

اگرچه نوسان قیمتی در بازار طبیعی است، اما بروز و ظهور وضعیت فعلی حاکم بر صنعت دامداری کشور در نتیجه واکنش نظام بازار به رویکردها و سیاست‌های دولت بوده است اصرار بر سیاست‌های نادرست تنظیم بازار (در بخش محصولات دامی) از طریق واردات و عدم انسجام و هماهنگی در مجموعه سیاست‌ها با دستگاه‌های مربوطه (حتی در زیربخش دام و زراعت) معضلات فعلی را تداوم می‌بخشد. دولت اگر نتواند در اصلاح نظام‌های تجاری و حمایتی بخش تولید را همراه کند و بدون اتخاذ استراتژی‌های مناسب، صرفاً با تدابیر سهل‌الوصول، عامه‌پسند و کوتاه‌مدت و اعطای مجوزهای واردات، سازوکارهای تنظیم بازار را دنبال کند در سال‌های آتی با مشکل جدی در بخش تولید و تأمین نیازهای داخلی مواجه کرده و منجر به فروپاشی بازار محصولات دامی خواهد شد.

از سوی دیگر سیاست‌های حاکم بر این بخش، چرخه تأمین نهاده‌ها (علوفه) را

نیز معطوف به واردات کرده و این چرخه اگرچه در شرایط فعلی (کوتاه‌مدت) شرایط تأمین علوفه ارزان‌قیمت (از منابع وارداتی) را فراهم ساخته است، اما در بلندمدت ساختارهای ملی دچار اختلال خواهد شد.

و نهایتاً شرایط فعلی حاکم بر صنعت دامداری در واقع نه به‌عنوان ناکارآمدی بخش، بلکه باید به‌عنوان ناکارآمدی مجموعه سیاست‌های حاکم تلقی کرد. تعرفه‌زدایی افراطی، عدم تنظیم سیاست‌های مناسب برای قاعده‌مندی واردات، دخالت‌های وسیع دولت در تجارت و واردات محصولات دامی (علیرغم منع قانونی) از جمله این سیاست‌هاست.

لذا تعیین سیاست و نظام تعرفه‌ای برپایه استراتژی بلندمدت و دارای حداقل نوسان سالیانه و مبتنی بر حمایت از تولیدات کشاورزی (براساس توجه کافی به مزیت نسبی کالاها، درجه اهمیت و حساسیت آنها) و بهره‌گیری از ابزارهای متنوع تعرفه‌ای و موانع غیرتعرفه‌ای مجاز و متناسب با ساختار تولید و بازار (در نظر گرفتن میزان تولید داخلی و تناسب بخشی واردات با میزان کمبود تولید داخلی)، ضرورت دارد.

منابع و مآخذ

۱. استیگلیتز، ژوزف ای. مدیریت جهانی‌سازی، ترجمه غلامرضا حیدری، علی پروانه و میرحسین کسایی، نشر کاوشکام آسیا، ۱۳۸۷.
۲. آمار واردات و صادرات ۹ ماهه سال ۱۳۸۷ و ۹ ماهه سال ۱۳۸۸، گمرک جمهوری اسلامی ایران.
۳. آمارنامه‌های کشاورزی ۱۳۸۰-۱۳۸۷، وزارت جهاد کشاورزی، معاونت برنامه‌ریزی و اقتصادی، دفتر آمار و فناوری اطلاعات.

۴. اطلاعات تولید فرآورده‌های دام و طیور ۱۳۸۱-۱۳۸۸، وزارت جهاد کشاورزی، معاونت امور دام.
۵. اطلاعات قیمت خوراک دام ۱۳۸۱-۱۳۸۸، وزارت جهاد کشاورزی، شرکت پشتیبانی امور دام وزارت جهاد کشاورزی.
۶. برادران نصیری، مهران. جهانبخش امامی، ارزیابی سیاست‌های تعرفه محصولات کشاورزی در ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی)، ۱۳۸۸.
۷. برادران نصیری، مهران و وهب میرباقری. مطالعه مشکلات، چالش‌ها و سیاست‌های توسعه زیربخش زراعت و باغبانی (تولیدات گیاهی)، دفتر مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی)، ۱۳۸۸.
۸. برادران نصیری و وهب میرباقری. تحلیل آمارهای تولید در بخش کشاورزی و عوامل موثر بر آن، دفتر مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی)، ۱۳۸۸.
۹. چکیده نتایج آمارگیری از دامداری‌های کشور ۱۳۸۷، مرکز آمار ایران، ۱۳۸۸.

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۰۱۷۱

عنوان گزارش: بررسی بازار تولید و تجارت فرآورده‌های دامی

نام دفتر: مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی)

تهیه و تدوین‌کنندگان: مهران برادران نصیری، علیرضا جیران، جهانبخش امامی

ناظر علمی: حسین صفایی

متقاضی: معاونت پژوهشی

سرپرستار: حسین صدری‌نیا

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۱/۱۵